

Saman samtidig for barn og unge i Sogndal kommune

Plan for førebygging av
Omsorgssvikt og åtferdsvanskar

Føremål med planen

Lov om barnevern § 15-1. kommunen sitt ansvar for å forebygge omsorgssvikt

«Kommunen skal fremme gode oppvekstvilkår gjennom tiltak for å forebygge at barn og unge utsettes for omsorgssvikt eller utvikler atferdsproblemer. Kommunen skal sørge for å samordne sitt tjenestetilbud til barn og familier.

Kommunestyret selv skal vedta en plan for kommunens forebyggende arbeid etter første ledd. Planen skal beskrive hva som er målene for arbeidet, hvordan arbeidet skal organiseres og fordeles mellom etatene i kommunen, og hvordan etatene skal samarbeide».

Planen *saman samtidig for barn og unge* er Sogndal kommune sin plan for å førebyggje omsorgssvikt og åtferdsvanskar. Planen syner kommunen sine mål og strategiar for å styrka beskyttelsesfaktorane og redusere risikofaktorane for barn og unge.

Bakgrunn

Barnevernreforma av 01.01.2022 vert omtala som ei oppvekstreform og måla for reforma er førebyggjande arbeid frå heile oppvekstsektoren, samt tilhøyrande tenester i kring gravide, barn, unge og familiar i Sogndal kommune.

Førebygginga startar allereie i mors liv og varer livet ut, og er alle kommunale tenester sitt ansvar. Det betyr at helsestasjons- og skulehelsetenesta, barnehagane, skulane, PP-tenesta og resten av laget rundt barnet må ha gode rutinar for samhandling og samarbeid, vere rusta til å fange opp sårbare barn og setje inn rett tiltak til rett tid.

Oppvekstreforma gjev kommunane eit større ansvar for barnevern og krev større merksemd på tidleg innsats og kommunen sitt heilskaplege førebyggjande arbeid.

Som følgje av oppvekstreforma er det kome fleire lovendingar med krav til kommunen om å gje heilskaplege tenester til barn og unge. Kommunen si plikt til å samordne tenestetilbodet og til tverrfagleg samarbeid på individ- og systemnivå er i tillegg tydeleggjort gjennom endringar i [14 velferdstenestelov](#) og eit nytt lovkrav om barnekoordinator. Endringane er samanfatta i rettleiaren [«Samarbeid om barn, unge og deira familiar»](#) som også er styrande for denne planen (Helsedirektoratet 2022).

Plan for førebyggjande arbeid er eit av krava i lova og skal:

- politisk vedtakast og skal syne korleis kommunen arbeidar på tvers av tenestene for å førebygga åtferdsvanskar og omsorgssvikt.
- skildre måla for arbeidet, korleis arbeidet skal organiserast, fordelast mellom sektorane/einingane i kommunen og korleis sektorane/einingane skal samarbeida.

Planen er heimla i [barnevernslova § 15-1](#).

Sogndal kommune sin samfunnsplan

Samfunnsmåla for Sogndal kommune er livskvalitet, skaparkraft og miljømedvit. Dette er rammene for alt kommunen gjer, og vil seie at utviklinga skal gje gode liv til innbyggjarane, legge til rette for vekst og utvikling og vere berekraftig.

Satsingsområde

Sogndal kommune skal satse på dei områda som møter utviklingstrekka for Sogndal, utnyttar moglegheitene og gjev størst ringverknader:

- **Best på oppvekst** – *Dei som veks opp i Sogndal skal oppleve å vekse opp som trygge og aktive barn og unge med meistringsglede.*
- **Skapt for aktiv livsstil** – *Det skal leggjast til rette for at alle innbyggjarar kan ha ein aktiv livsstil. Lokalsamfunn som innbyr til aktivitetar for alle er bra for folkehelsa, trivselen til innbyggjarane og for attraktiviteten til kommunen.*
- **Kunnskapsmiljø i eliteserien** – *Sogndal kommune skal ha kompetansmiljø på nivå med dei større byane i landet.*
- **Fruktbare tettstader** – *Kommunen skal ha fruktbare tettstader for å auke trivsel, redusere klimagassutslepp og legge til rette for vekst og god stadutvikling.*
- **Utviklingslokomotiv i Sogn** – *Som regionsenter skal kommunen tilby regionale funksjonar og vere pådrivar for regionalt utviklingsarbeid, fordi vekst og utvikling i heile Sogn òg er viktig for utviklinga av Sogndal kommune*

Satsingsområde - Best på oppvekst

Mål i samfunnsplanen til Sogndal skal vere gjeldande for førebyggjande plan for barn og unge.

Dei som veks opp i Sogndal kommune skal oppleve å vekse opp som trygge og aktive barn og unge med meistringsglede, vere rusta til å møte livet, ha mot til å leve, mot til å bry seg, mot til å sei nei og mot til å ta eigne val.

Temaplanen vil særleg konkretisera to av strategiane i samfunnsplanen:

- *koordinerte og tilgjengelege helse- og oppveksttenester for barn og unge*
- *best mogleg føresetnader for utsette barn og unge*

Planen er ein temaplan over to år for overordna mål og strategiar som skal ligga til grunn for Sogndal kommune sitt arbeid med å førebygge omsorgssvikt og åtferdsvanskar i planperioden 2024–2026.

Kunnskapsgrunnlag

Sogndal kommune nyttar i dag samhandlingsmodellen *Betre Tverrfagleg Innsats (BTI)*, for å sikre at born og unge får hjelpa dei treng.

For at innbyggjarar og tilsette i Sogndal kommune skal ha tilgjengeleg informasjon om korleis kommunen jobbar heilskapleg med tenester for born og unge blir det utarbeidd ein samhandlingsmodell som viser arbeidet på kommunenivå, tenestenivå og individnivå (BTI-modellen).

Kunnskapsgrunnlaget for planen er omfattande og ligg i sin heilskap som vedlegg eller som lenkjer i planen. Det er summert opp i tre avsnitt; kunnskap om risiko- og

beskyttelsesfaktorar, kunnskap om risikoutsette målgrupper og kunnskap om lokale forhold. Der det ikkje er kunnskapsdata om lokale forhold, er nasjonale kunnskapsdata presentert.

Kunnskap om risiko- og beskyttelsesfaktorar

Kunnskap om risiko og beskyttelse er føresetnad for å kunna setja inn tiltak tidleg. Kompetansesenter for rus ([KORUS](#)) legg vekt på evidensbasert kunnskap om risiko- og beskyttelsesfaktorar som eit viktig grunnlag for å realisere barnevernsreforma.

Beskyttelsesfaktorar er individuelle, relasjonelle eller miljømessige, som bidreg til positiv utvikling for born og unge.

- Bornet har aldersadekvat eller betre fungering på alle kompetanseområda: kognitivt/språk, atferd/moral, emosjonelt, sosialt og motorisk
- Bornet har vener og høyrer til eit sosialt fellesskap
- Bornet tilpassar seg godt i barnehage og skule, innordnar seg rutinar, godtek grensesetting, er sosialt inkludert og har gode skuleprestasjonar.
- Frå 8-års alder; bornet har ein hobby, fritidsinteresse – opplever meistring
- Frå 10-års alder; bornet blir karakterisert av optimisme, positivt sjølvbilete, lett å like, sosial av natur
- Omsorgspersonane har god omsorgsutøving
- Føresette som er godt integrerte i samfunn og er i jobb/utdanning, har god fungering og sosialt nettverk

(Kvello 2015, «Barn i risiko»)

Dei mest alvorlege **risikofaktorane** med utgangspunkt i Kvello sin oversikt. Lista er ikkje uttømmmande.

- Skadelege omsorgsformer (neglekt, alvorleg svikt, at barnet tek over ansvar og omsorgsoppgåver frå føresette)
- Alvorlege krenkingar (fysisk og psykisk vald, mishandling, seksuelle overgrep)
- Foreldre/føresette som er lite emosjonelt tilgjengelege, som viser kjenslemessig kulde eller negativisme mot eige barn. Dette kan vere like skadeleg som andre formar for vald eller omsorgssvikt og kallast emosjonell mishandling.
- Rusmiddelbruk hjå føresette, også under graviditet
- Alvorlege former for psykiske lidningar hjå dei føresette. Ein må vere spesielt merksame på born som er pårørande.
- Utviklingsvanskar som ikkje vert forstått og hjelpt. Døme: Det tek lang tid å få ei ADHD diagnose eller at mange med utviklingshemming vert ikkje oppdaga, eller at dei som har dysleksi eller lærevanskar ikkje vert oppdaga og gjeve rett hjelp. Dette gjev følgjevanskar som: sosialt utanforskap, åtferdsvanskar og fagleg utanforskap. Manglande meistring i skulen.
- Skadeleg psykososialt miljø i barnehagar og skular (dette er ekstra skadeleg for dei sårbare barna som meir enn andre er avhengig av barnehage og skule som ein støttande og inkluderande arena):
  - o mobbing
  - o hyppig utskifting av personale (eks. høgt sjukefråvær)
  - o manglande tilsyn
  - o manglande tryggleik
  - o manglande omsorg frå dei tilsette

- svakt utvikla struktur/rutinar/reglar
- Høgt fråvær frå skule eller barnehage
- Levekårsutfordringar (ein betydeleg og undervurdert risikofaktor)
  - manglar bustad
  - fattigdom
  - multistressande miljø (har mange belastningar).

Til dømes: kronisk sjukdom, traume, svak økonomi, usikker bu-situasjon, samspelsvanskar i familien).

Kunnskap om risikoutsette målgrupper

KS har i [utanforregneskapet](#) lista opp 7 målgrupper det er ekstra lønsamt å hjelpe. Desse målgruppene har generelt høgre forbruk av offentlege tenester og meir bruk av trygd og økonomisk sosialhjelp enn den resterande befolkninga (KS u.å., Tangen u.å.). Det betyr at det er ekstra føremålstenleg å førebyggje desse utfordringane så tidleg som mogleg gjennom å sette i verk tidleg innsats kring desse gruppene. Målgrupper i KS sitt utanfor-rekneskap:

- Born i låginntektsfamiliar der bornet er norskfødd med innvandrarforeldre.
- Born i låginntektsfamiliar der ein eller begge foreldra mottek uføretrygd eller økonomisk sosialhjelp
- Unge som står i fare for å ikkje fullføre vidaregåande opplæring på normert + 2 års tid
- Born med hjelpetiltak i barnevernstenesta
- Born som har foreldre/føresette med diagnose innan psykiske lidningar eller rusproblem
- Born diagnostisert med depresjon eller angst
- Born diagnostisert med åtferdsvanskar

Kunnskap om risikofaktorar saman med kunnskap om målgruppene frå KS sitt utanfor- rekneskap vil vere det viktigaste grunnlaget for å planlegge førebyggjande tiltak og tidleg innsats. Det er også viktig å kunne noko om kva teikn og symptom sårbare born og unge viser, men mange viser ingen teikn i det heile teke eller at teikna fyrst kjem etter lang tid (Helsedirektoratet 2019, Imenes, A.K., 2023, Reinart et al., 2018).

Kunnskap om risikoutsette barn og unge i Sogndal kommune

I arbeidet med den førebyggjande planen har ein lagt vekt på innsiktsarbeid frå tenester rundt born, unge og familiar i Sogndal kommune.

- Kartlegging av tenester
- Oppfølgingsundersøkinga BTI, våren 2023.
- Kartlegginga i «Livsmeistring – robuste barn og unge», 2022
- Ungdata 2021
- Elevundersøking 2020-2023.
- Folkehelseoversikta for Sogndal, 2022
- Oppvekstprofil for Sogndal
- Folkehelseprofil Sogndal
- NAVs omverdensanalyse 2023–2035

Ei samleanalyse av dette datagrunnlaget gjev følgjande viktige funn frå Sogndal kommune:

- Folkehelseoversikta (Sogndal 2022) synar teikn til at dei sosiale skilnadane er aukande. Utsette grupper i kommunen er fleirkulturelle, flyktningar, arbeidsledige, studentar og låginntektsfamiliar. Låginntektsfamiliar har oftare utfordringar på fleire område.
- I kommunen er det registrert 4,7 prosent låginntektshushaldingar, og 8,7 prosent born og unge som bur trongt. 265 born i 2022 bur i familiar som fekk sosialhjelp.
- NAV syner til eit aukande tal unge som strevar med å komme seg inn i arbeidslivet, fleire minoritetsspråklege/einsleg mindreårige utanfor arbeid og unge vaksne med utfordringar knytt til psykisk helse.
- Fleire utan familie og nettverk som er ekstra sårbare når det oppstår vanskar.
- Auke i tal saker med vald i nære relasjonar der familiar med fleirkulturell bakgrunn er høgt representert.
- [Den nasjonale folkehelse rapporten \(2022\)](#) syner at om lag 1 av 20 born og unge opplever alvorleg fysisk vald i løpet av oppveksten. Om lag 1 av 5 jenter og 1 av 14 gutar har opplevd seksuelle overgrep i barne- og ungdomsåra.
- I oppfølgingsundersøkinga BTI skårar ei stor gruppe av tilsette at dei ikkje opplever at dei er gode nok på å identifisere teikn og signal på vald og seksuelle overgrep.
- Tilsette opplever at arbeidet med BTI modellen har auka merksemda på:
  - tidleg innsats
  - verdien av samarbeidet med føresette i bekymringsaker
  - kjennskap til kvarandre sine rollar og oppgåver
- Nasjonalt aukar tal born og unge som opplever mobbing på alle trinn.
- Fleire av brukarane i vaksentenestene fortel at dei har mindre god erfaringar i skulen. Fleire har opplevd mobbing og utanforskap i skulelaupet. Nokre sit med ei oppleving av at mobbing og utanforskap vart formidla vidare i systemet, men at ein sit med ei kjensle av at utfordringane ikkje vart teke godt nok tak i. Fleire har hatt ei kjensle av å vere åleine. Brukarane fortel om at overgangar i skulelaupet var ekstra krevjande og sårbare.
- Auke behov for rettleiing i foreldrerolla. Det vert også peika på utfordringar hjå barn og unge knytt til kjensleregulering, grenser, sosiale ferdigheiter, mobbing og mindre aksept for å vere annleis.
- Auke i konsultasjonar hjå helsestasjon og skulehelsetenesta knytt til psykisk helse.
- Analyse gjennomført av Vestlandsforskning i prosjektet «Livsmeistring – robuste barn og unge», 2022 syner at born og unge treng trygge vaksne i nære omgjevnader, trygge sosiale relasjonar med sin jamaldrande og tilgjengeleg informasjon og hjelp for psykisk helse.
- Skulane ser ei auke i tal elevar med høgt skulefråvær. Skulane opplever at tiltaka ikkje strekker til.
- Barn, unge og familiar med samansette hjelpebehov opplever at ikkje er god samanheng i tenestene dei får.
- Kommunen har ikkje utvikla tilstrekkeleg lågterskeltilbod for born og unge som har trong for hjelp utover det ordinære tenestetilbodet.
- Samtykkelovgjevinga vert opplevd som eit hinder og ikkje ei moglegheit i samhandling rundt born, unge og familiane deira.

- Ferdigheiter i snakke med barn og føresette, spesielt retta mot minoritetsfamiliar. Nasjonale kartleggingar på området syner same tendens (KORUS 2021).
- Tilsette opplever at dei er gode på å involvere barn og føresette ved bekymring, men noko mindre flink på å samarbeida i saker der det er sett inn tiltak.
- Oppfølgingskartlegginga i BTI syner behov for å auke kompetanse om born som:
  - opplever omsorgssvikt,
  - lever i familiar med økonomiske utfordringar
  - lever i familiar høgt konfliktnivå
  - har føresette med psykiske vanskar
  - opplever vald i nære relasjonar
  - har føresette med rusproblem
  - har problematisk bruk av rusmiddel
  - er utsett for seksuelle overgrep

Mål og strategiar

Barnevernsreforma har gitt kommunen meir ansvar på barnevernsområdet. Reforma regulerer først og fremst barnevernet, men målet er å styrkje førebyggjande arbeid og sikre tidleg innsats i heile oppvekstsektoren. Kommunen må derfor gjere endringar i heile oppvekstsektoren.

Ansvar for barnevernet er delt mellom stat og kommune, og reforma har flytta meir av ansvaret over til kommunen. Bakgrunnen for flyttinga av ansvar er at kommunen har større nærleik til familiar og betre innsikt i behova til barn og familiar. Det overordna målet med reforma er at fleire utsette barn og familiar skal få den hjelpa dei treng, når dei treng det.

Varige, positive endringar vert skapt best ved å mobilisere og bygge på dei relasjonar og ressursane som finst rundt borna, og som born har tilknytning og tillit til. Tenester som har ansvar for å hjelpe born, må difor gje merksemd til borna sin livssituasjon. Dette krev god kunnskap om born og familiar sine situasjon og behov. Kommunane har, gjennom sin nærleik til innbyggjaren, særst gode føresetnader for å legge til rette for heilskaplege tilbod og komme tidleg inn med gode tiltak. Planen *Saman samtidig for barn og unge* i Sogndal kommune som bygger på erfaring og empiri, utvikla av tenester med god kjennskap til og kunnskap om born og unge sine oppvekstvilkår i Sogndal.

Saman samtidig for barn og unge har følgjande satsingsområde:

- støtte til føresette
- vald og seksuelle overgrep
- utanforskap

Mål 1: Føresette til born og unge i Sogndal kommune skal få den støtta dei treng til å vere trygge og gode omsorgsutøvarar.

Prioriterte strategiar for arbeid med mål 1:

- Føresette som treng hjelp, støtte og rettleiing skal oppleve “open dør” i tenestene i Sogndal kommune

- Sogndal kommune har universellførebyggande tiltak som virkar og gjev føresette best mogleg føresetnader for å meistre foreldrerolla.

Mål 2: Barn og unge i Sogndal kommune skal ha ein kvardag med deltaking og tilhøyrse.

Prioriterte strategiar for arbeid med mål 2:

- Alle barn og unge går i barnehage, skule og SFO der dei blir sett, høyrte og forstått
- Alle barn og unge har tilbod om ein organisert aktivitet på fritida si
- Sogndal kommune har innsikt til å systematisk styrke beskyttelsesfaktorar mot utanforskap i dei utsette gruppene; fleirkulturelle, flyktingar, arbeidsledige, og låginntektsfamiliar

Mål 3: Ingen barn og unge i Sogndal kommune skal utsettast for vald og seksuelle overgrep

Prioriterte strategiar for arbeid med mål 3:

- Tilsette skal gi barn og unge kunnskap og kompetanse om kropp og grenser slik at dei er trygge nok til å seie i frå til vaksne om vanskelege ting
- Tilsette i Sogndal kommune skal kjenne att teikn og signal, og vite korleis dei skal handle tidleg ved avdekking av vald og seksuelle overgrep.

Frå plan til handling

For å ta arbeidet med vedtekne mål og strategiar i *saman samtidig* vidare utviklar Sogndal kommune tiltaksplanar for:

1. Utanforskap
2. Foreldrestøtte
3. Vald og seksuelle overgrep

I tiltaksplanane skal det komme fram:

- Bornet si røyst rundt eiga utvikling
- Korleis arbeider dei ulike tenestene saman samtidig for borna
- Korleis nyttar vi BTI – rettleiaren og verktøya i arbeidet
- Tiltak for målgruppa (auke beskyttelsesfaktorar og redusere risikofaktorar for at dei som treng det mest kan delta fullt ut i samfunnet).
- Samtykkeavklaringar